

תורה שבעל פה

לקט מצוות, גמרא מסכת בבא מציעא,
משנה, אגדה, מספרות השו"ת, תפילה

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
72 נקודות	—	(12x6)	—	פרק ראשון — לקט מצוות
				א: פרק שני — גמרא מסכת בבא מציעא
28 נקודות	—	(14x2)	—	פרק שלישי — תוכני תורה שבעל פה
100 נקודות	—	סה"כ	—	
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

בהצלחה!

יש לענות על פרק ראשון או על פרק שני, לפי התכנים שלמדת.

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — לקט מצוות

(72 נקודות)

ענה על שש מן השאלות 1-7 (לכל שאלה — 12 נקודות).

1. מצוות כיבוד אב ואם (לג)

א. (1) מהו השורש של מצוות כיבוד אב ואם?

ב. (2) הסבר מהי ההשפעה של קיום מצוות כיבוד אב ואם על עבודת ה'.

(6 נקודות)

ב. "כבוד זה מנכסי מי חייב לעשותו".

א. (1) הסבר את השאלה ההלכתית שבציטוט זה.

ב. (2) כתוב מהו פסק ההלכה בשאלה זו. בתשובתך פְּרֹט שני מצבים.

(4 נקודות)

ג. בעל ספר החינוך כתב שהמבטל מצוות עשה זו "עונשו גדול מאוד". הסבר מדוע.

(2 נקודות)

2. מצוות הלוואה לעני (סו)

א. מדוע מצוות הלוואה "יותר חזקה ומחויבת ממצוות נתינת הצדקה"? (6 נקודות)

ב. בנוגע לפסוק "אם כסף תִּלְוֶה את עמי" כתב בעל ספר החינוך:

"ואמרו זיכרונם לברכה במכילתא: כל 'אם' ו'אם' שבתורה רשות חוץ משלושה שהם חובה,

וזה אחד מהם, ויכריחו הדבר מדכתיב במקום אחר בתורה דרך צוואה 'והעבט תעביטנו'."

א. (1) מהי כוונת המילה "וזה" המודגשת בקו?

ב. (2) על פי בעל ספר החינוך, מה המכילתא מוכיחה מן המילים "והעבט תעביטנו",

וכיצד היא מוכיחה זאת?

(6 נקודות)

3. שלא לעשוק (רכח)

א. (1) ציין שני איסורים שדומים לאיסור עושק, וכתוב מהו המכנה המשותף לאיסורים אלה ולאיסור עושק.

(2) לפי בעל ספר החינוך, לשם מה יש איסורים רבים שדומים לאיסור עושק? כתוב שני טעמים.

(6 נקודות)

ב. איסור עושק הוא "לאו הניתק לעשה".

הסבר את המושג "לאו הניתק לעשה", וכתוב מדוע איסור עושק הוא "לאו הניתק לעשה".

(6 נקודות)

4. ללמוד תורה וללמדה (תיט)

א. בעל ספר החינוך כתב: "ונמשלו דברי תורה למים".

הסבר את המשל ואת הנמשל. (6 נקודות)

ב. "חייב אדם לחלק זמנו לשלושה חלקים".

(1) מה ילמד אדם בכל אחד מן החלקים?

(2) לפי בעל ספר החינוך, מדוע יש צורך בכל שלושת החלקים?

(6 נקודות)

5. לקרות שמע פעמיים בכל יום (תכ)

א. "ומפני שיסוד המצווה מה שזכרנו - חייבנו זיכרונם לברכה בה בכוונת הלב".

מדוע קבעו חכמים שחייבים לכוון בקריאת שמע? (6 נקודות)

ב. (1) "צריך לדקדק באותיותיה, ואם לא דקדק בהן - יצא".

הסבר את הביטוי המודגש בקו.

(2) לפניך חלקי פסוקים מקריאת שמע:

- "בכל לבבכם ובכל נפשכם"

- "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי"

אמירת כל אחד מחלקי הפסוקים האלה מחייבת הגייה מוקפדת.

הסבר מהי ההגייה המוקפדת בכל אחד מחלקי הפסוקים.

(6 נקודות)

6. לאהוב את הגרים (תלא)

א. (1) "ואהבתם את הגר" (דברים, י', י"ט).

מהו השורש של מצווה זו?

(2) כיצד מקיימים את המצווה לאהוב את הגרים? ציין אפשרות אחת.

(6 נקודות)

ב. במצווה זו נאמר: "כי גרים הייתם בארץ מצרים".

מדוע הוזכר עניין זה, ומהו העיקרון שלמד בעל ספר החינוך מעניין זה? (6 נקודות)

7. שלא לסור מדבריהם (תצו)

א. (1) מדוע יש לקבל את דברי חכמים גם אם "יאמרו לך על ימין שהוא שמאל"?

(2) בסוגיית תנורו של עכנאי לא קיבלו החכמים את דעת רבי אליעזר.

על כך אמר הקב"ה: "נצחוני בניי".

הסבר מהו הניצחון שהקב"ה מציין בדבריו.

(6 נקודות)

ב. (1) מיהו החכם שיכול לחול עליו דין זקן ממרא?

(2) על איזה בית דין חכם זה חולק, ועל מה הוא חולק?

(6 נקודות)

יש לענות על **פרק ראשון** א על **פרק שני**, לפי התכנים שלמדת.

פרק שני – גמרא – מסכת בבא מציעא

(72 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שש מן השאלות 8-16 (לכל שאלה – 12 נקודות).

8. ייאוש שלא מדעת

א. הסבר את המושג "יִיאוּשׁ שְׁלֵא מִדַּעַת", וכתוב מדוע לפי אביי הדין במקרה זה הוא

"לא הווי ייאוש". (5 נקודות)

ב. "ת"ש קציעות בדרך... מותרות משום גזל... ביתים ובהרובים אסור".

בגמרא מובאת קושיה על דעתו של אחד מן האמוראים, על סמך המילים

המודגשות בקו.

כתוב מיהו האמורא, הסבר את קושיית הגמרא, ואת תירוץ הגמרא לקושיה זו. (7 נקודות)

9. מציאה ברשות של אדם אחר

א. "תנא מפני שיכול לומר לן של אמורים הן".

(1) העתק מן המשנה את המקרה ואת הדין שברייתא זו מנמקת.

(2) על פי ברייתא זו, הסבר את טעם הדין שבמשנה.

בתשובתך כתוב מיהו ש"יכול לומר" ולמי הוא יכול לומר.

(6 נקודות)

ב. (1) "אטו אמורים מצנעי ישראל לא מצנעיי".

הסבר את שאלת הגמרא.

(2) תשובת הגמרא היא שמדובר בחפץ שהעלה חלודה רבה. הסבר את תשובת הגמרא.

(6 נקודות)

10. סימנים דאורייתא או דרבנן

"איבעיא להו סימנין דאורייתא או דרבנן".

א. הסבר את שאלת הגמרא, ואת ה"נפקא מינה" (ההבדל ההלכתי) בין שתי האפשרויות שבשאלה. (5 נקודות)

ב. בגמרא מובאים ארבעה מקורות שמטרתם לענות על השאלה אם סימנים הם מדאורייתא או מדרבנן. רק אחד מן המקורות האלה הוא הוכחה לכאורה ש"סימנין לאו דאורייתא".

הסבר את ההוכחה, ואת הדחייה של ההוכחה. (7 נקודות)

11. הלבנת פנים

א. יש שלושה אנשים שדינם לרדת לגיהנום ולא לעלות ממנו. שניים מן השלושה הם "המלבין פני חברו ברבים והמכנה שם רע לחברו". על כך שאלה הגמרא: "מכנה היינו מלבין".

הסבר את השאלה של הגמרא, ואת תשובתה. (4 נקודות)

ב. (1) "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן נוח לו לאדם שיבוא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חברו ברבים".

דברים אלה נאמרו בנוגע למעשה דוד ובת שבע.

מדוע הוגדרה בת שבע "ספק אשת איש", ומה ענה דוד לאנשים שהלבינו את פניו?

(2) "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים".

ציין מהו המעשה המסופר בתנ"ך שממנו למדו אמרה זו, והסבר את הלימוד.

(8 נקודות)

12. אונאת דברים וגנבת דעת

א. אימא שלום הקפידה שבעלה, רבי אליעזר, לא ייפול על פניו. פעם אחת לא הקפידה על כך. מדוע? כתוב שני הסברים. (4 נקודות)

ב. (1) "רבי יהודה אומר לא יחלק התנווני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שהוא מרגילן לבוא אצלו וחכמים מתירין ולא יפחות את השער וחכ"א זכור לטוב".

על פי הגמרא ורש"י, כתוב מהו הנימוק לדין לדעת חכמים בכל אחד משני המקרים שבמשנה.

(2) "נְמוּדִים שלא יבור מעל פי מגורה".

הסבר מי הם המודים, מהו המקרה, ומהו הטעם לדין.

(8 נקודות)

בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י)

13. מציאות

א. מצא כלי ולידו פרות –

לפי שיטת רב פפא, כתוב באיזה מקרה חייב להכריז על המציאה, ובאיזה מקרה יכול ליטול את הפרות לעצמו. (3 נקודות)

ב. מצא שלושה מטבעות זה על גב זה –

באיזה מקרה חייב להכריז – לפי מסקנת הגמרא בדברי רבי חנינא, ובאיזה מקרה חייב להכריז – לפי רבי יוחנן? (4 נקודות)

ג. (1) מהו המקרה שמוגדר בגמרא "ספק הינוח", ומהו הספק?

(2) "כל ספק הינוח" – הסבר מדוע "לכתחילה לא ייטול", והסבר מדוע "ואם נטל לא יחזיר".

(5 נקודות)

14. הכרזה על אבדה וטיפול באבדה

א. "אמר את האבדה ולא אמר את סימניה".

תאר את המקרה, על פי רב יהודה ועל פי ההסבר של רב ספרא.

בתשובתך הקפד להסביר את המילים המסומנות בקו. (6 נקודות)

ב. "קשיא עגלים וסייחין אעגלים וסייחין... עגלים וסייחין אעגלים וסייחין לא קשיא הא דרעיא והא דפטומא".

הסבר את הסתירה ואת יישוב הסתירה. (6 נקודות)

עיון (ללומדים 6.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות)15. ייאוש שלא מדעת

- א. מהו "זוטו של ים", ומדוע המוצא ארנק ב"זוטו של ים" רשאי לקחת אותו? (4 נקודות)
- ב. "ת"ש כיצד אמרו התורם שלא מדעת תרומתו תרומה... הרי שבא בעל הבית ומצאו ואמר לו כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה".
הסבר את הניסיון של הגמרא להוכיח מברייתא זו כי ייאוש שלא מדעת "הווי ייאוש".
(4 נקודות)
- ג. שלושה אמוראים היו בפרדס של מרי בר איסק, וקיבלו פרות מן האריס שלו.
לפי בעלי התוספות, הסבר את דעת אממר ורב אשי שאכלו מן הפרות האלה,
ואת דעת מר זוטרא שלא אכל מהם. (4 נקודות)

16. אבדות ומציאות

- א. "אם היה משכירו לאחרים אפילו (מצא) בתוך הבית הרי אלו שלו".
על משפט זה מן המשנה הקשתה הגמרא: "ואמאי ליזיל בתר בתרא...".
הסבר את קושיית הגמרא ואת הביסוס לקושיה זו מן הדין שענייני מציאת מעות בירושלים
בשעת הרגל. (4 נקודות)
- ב. "מצא בחנות הרי אלו שלו".
הסבר מדוע הדין הוא "הרי אלו שלו". (2 נקודות)
- ג. "מצא בחנות הרי אלו שלו".
(1) על פי התוספות, הסבר מדוע בעל החנות אינו קונה את האבדה מדין חצר.
(2) עיין בדברי הרא"ש שלפניך וענה על השאלה שאחריהם.
מתני' מצא בחנות הרי אלו שלו... וחצרו לא קנתה דלא סמכה דעתיה כיוון דרבים נכנסין
ויוצאין. ואפילו איתיה בחנות לא מהני עומד בצד חצרו, אלא היכא דמצי לשמרו ויכול
לעכב שלא יטלוהו אחרים. אבל הכא כיוון דלא ידע דאיתיה שם ורבים מצויין שם, לא
קניא ליה חצרו.
(רבו אשר, בבא מציעא, פרק ב', סימנים ט'-י')
- לפי הרא"ש, הסבר מדוע בעל החנות שעומד בחנות אינו קונה את האבדה מדין חצר.
(6 נקודות)

פרק שלישי – תוכני תורה שבעל פה

(28 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 17-28 (לכל שאלה – 14 נקודות).

משנה

17. מסכת ביכורים

א. "כיצד מפרישין הביכורים, יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה... ורבי שמעון אומר,

אף על פי כן חוזר וקורא אותם ביכורים".

(1) לפי תנא קמא, מהו השלב של גידול הפרי שבו אפשר לקרוא שם לביכורים?

(2) הסבר את דעת רבי שמעון ונמק אותה.

(8 נקודות)

ב. יש אנשים שהביאו ביכורי תאנים וענבים, ויש אנשים שהביאו ביכורי גרוגרות וצימוקים.

מי האנשים שהביאו תאנים וענבים ומדוע, ומי האנשים שהביאו גרוגרות וצימוקים ומדוע?

(6 נקודות)

18. מסכת שבת

א. "היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על כל אב מלאכה ומלאכה".

הדגם את המצב המתואר במשנה, והסבר מדוע האדם המתואר חייב רק חטאת אחת על כל

אב מלאכה אף ש"עשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה". (6 נקודות)

ב. "המוציא אוכלים כגרוגרת, חייב, ומצטרפים זה עם זה... חוץ מקליפיהן וגרעיניהן... רבי יהודה

אומר, חוץ מקליפי עדשים שמתבשלות עמהן".

(1) הסבר את ההלכה המודגשת בקו, ונמק אותה.

(2) הסבר את דעת רבי יהודה, ונמק אותה.

(8 נקודות)

19. מסכת אבות

א. (1) רבן יוחנן בן זכאי שאל את תלמידיו "איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם" ו"איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם".

הסבר מדוע שאל את תלמידיו גם על "הדרך הרעה", אף שדרך זו היא הניגוד של "הדרך הישרה".

(2) כתוב איזו מידה טובה מכל המידות שציינו התלמידים של רבן יוחנן בן זכאי הוא שיבח יותר משאר המידות, והסבר מהו הייחוד של מידה זו.

(10 נקודות)

ב. על פי רבי שמעון, הסבר את הניגוד בין מידת "הלווה ואינו משלם" ובין מידת "הרואה את הנולד".
(4 נקודות)

אגדה

20. צדקה וחסד

א. קרא את הסיפור שלפניך, וענה על השאלות שאחריו.

שמואל ברח מאביו. הלך ועמד בין שני צריפים של עניים.

שמע את קולם שאומרים: "באילו כלים נאכל היום, בכלי זהב או בכלי כסף?".

בא ואמר לאביו.

אמר לו: "צריכים אנחנו להחזיק טובה לרמאים שבהם".

(מתורגם על פי תלמוד ירושלמי, מסכת פאה, פרק ח', הלכה ח')

(1) מהי הבעיה שהציג שמואל לאביו?

(2) הסבר את התשובה של אביו.

(8 נקודות)

ב. לעתים אנשים מתלבטים אם לתת צדקה לעני שלפניהם מפני שהם חוששים שהוא מתחזה לעני.

רבי אליעזר פאפו ("פלא יועץ") כתב: "ועל כל פנים לא יפחות מליתן לכל שואל ולכל מין כמידת קונו...".

דברי הרב אליעזר פאפו יכולים לסייע למתלבטים בשאלה זו.

הסבר מהו הסיוע שבדבריו. (6 נקודות)

21. היחס לאחר

א. (1) רבי ינאי ביזה את אורחו לאחר שהתברר לו שהאורח הוא עם הארץ. בתגובה אמר לו

האורח: "ירושתי אצלך ואתה מונעה ממני?".

הסבר את המילים המודגשות בקו.

(2) סיפור זה מסתיים בדרשה: "לשמור את דרך עץ החיים' (בראשית, ג', כ"ד), 'דרך' -

זו דרך ארץ, ואחר כך 'עץ החיים' זו תורה".

הסבר את הקשר בין הדרשה ובין הסיפור.

(8 נקודות)

ב. בפרשנותו לסיפור זה כתב הרב מרדכי משה ששון:

"המשל לזה כמו הדליים שדולים בהם מים מן הבור. אם יוריד הדלי כמה פעמים למטה לא תוציא

מים מן הבור מפני שהיא קלה וצפה. אבל כשתניח בה אבן להכבידה, מיד יורדת ומעלה מים".

הסבר את הנמשל למשל הזה, ואת הרעיון שנלמד ממנו. (6 נקודות)

22. רבן יוחנן בן זכאי

א. בעת המצור על ירושלים ביקש רבן יוחנן בן זכאי מאספסינוס שלוש בקשות.

מה הן שלוש הבקשות? (3 נקודות)

ב. (1) הסבר את הביקורת של רבי עקיבא על בקשותיו של רבן יוחנן בן זכאי.

(2) על פי הגמרא, מה היה יכול רבן יוחנן בן זכאי להשיב לרבי עקיבא על ביקורת זו?

(6 נקודות)

ג. לפני שנפטר רבן יוחנן בן זכאי הוא אמר: "... ולא עוד, אלא שיש לפניי שני דרכים... ואיני

יודע באיזו מוליכים אותי...".

לפי הרב יוסף דב סולובייצ'יק, הסבר מדוע חשש רבן יוחנן בן זכאי. (5 נקודות)

מספרות השו"ת

23. עישון במקומות ציבוריים ופרטיים

א. "החובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי פטור".

(בבא קמא, צ', ע"ב, מובא בדברי הרב ישראל מאיר הכהן מראדין – "החפץ חיים")

(1) הסבר ממה פטור החובל בעצמו, ומדוע הוא פטור.

(2) מדוע אדם אינו רשאי לחבול בעצמו? כתוב שני נימוקים.

(6 נקודות)

ב. (1) כתוב בלשונך את הסיפור על רב יוסף והאומנים (מקיזי דם), והסבר כיצד אפשר

ללמוד מסיפור זה שאין לעשן בציבור אף אם העישון מפריע לאדם אחד בלבד.

(2) בישיבת הנהלה של חברה מסחרית נהגו לעשן. יום אחד ביקש אחד המנהלים מחבריו

שמעתה יימנעו מלעשן בישיבות ההנהלה. הם סירבו בטענה שכבר שנים הם נוהגים

לעשן בישיבות ההנהלה.

הסבר מדוע טענתם אינה מתקבלת.

(8 נקודות)

24. צער בעלי חיים

א. "עוקרין על המלכים" (עבודה זרה, י"א, ע"א, מובא בדברי הרב שלמה אבינר).

(1) הסבר דין זה, וכתוב מדוע עוקרים על המלכים.

(2) מדוע אין עוברים על איסור צער בעלי חיים במעשה זה?

(8 נקודות)

ב. (1) "מותר לצער בעלי חיים לתועלת חכמת הרפואה. ולא עוד, אלא שלפי דעתי אין כאן גם

מידת חסידות" (שו"ת "שרידי אש", מובא בדברי הרב שלמה אבינר).

הסבר מדוע מותר לצער בעלי חיים לצורך מחקר רפואי, ומדוע "אין כאן גם

מידת חסידות".

(2) הסבר מדוע לקה רבי יהודה הנשיא בייסורים משום שלא ריחם על עגל שיועד

לשחיטה, והרי מותר לשחוט בעלי חיים.

(6 נקודות)

25. דינא דמלכותא דינא

- א.** (1) מדוע יש חובה הלכתית לציית ל"דינא דמלכותא"? כתוב שני נימוקים.
- (2) הרמב"ם פוסק ש"דינא דמלכותא דינא" הוא דווקא "במלך שמטבעו יוצא". הסבר את הביטוי "שמטבעו יוצא", ומדוע דווקא במלך כזה "דינא דמלכותא דינא"? (8 נקודות)
- ב.** יש אזרחים שמסרבים לשלם מסים בטענות האלה:
- אופייה החילוני של המדינה.
- המדינה משתמשת בכספי המסים גם למימון מטרות שליליות.
- הרב יעקב אריאל לא קיבל את הטענות האלה.
- הסבר את דבריו בנוגע לכל אחת מן הטענות. (6 נקודות)

תפילה

26. תפילת העמידה

- א.** (1) בשולחן ערוך כתוב שמותר למתפלל לאחוז בידו סידור בשעת התפילה. כתוב את הדין שעל פיו היה אפשר לאסור זאת, והסבר מדוע הדבר מותר.
- (2) תלמיד נכנס לבית הכנסת ובידו כדורסל. באיזה תנאי מותר לתלמיד זה להתפלל בעודו אוחז בכדור? נמק את תשובתך. (9 נקודות)
- ב.** (1) מדוע יש להתפלל כנגד קיר?
- (2) יש מצבים שבהם לכתחילה מותר להתפלל כנגד דבר שחוצץ בין המתפלל לקיר. כתוב דוגמה אחת. (5 נקודות)

27. מנחה וערבית

- א. (1)** ציין מהו המעשה המסופר בתנ"ך שממנו למדו את מעלתה של תפילת מנחה, והסבר מהי המעלה של תפילה זו.
- (2)** מדוע אומרים "והוא רחום" לפני תפילת ערבית, ולא לפני תפילת שחרית ותפילת מנחה? כתוב טעם אחד.
- (7 נקודות)
- ב. (1)** "ואין תפילת ערבית חובה כתפילת שחרית ומנחה... וקיבלוה [כל ישראל] עליהם כתפילת חובה" (רמב"ם, הלכות תפילה, פרק א', הלכה ו'). לעניין זה יש שתי תוצאות מבחינה הלכתית. כתוב אותן.
- (2)** מהו החלק בתפילת ערבית שהחובה לאמרו היא מן התורה? (7 נקודות)

28. תפילות בזמנים מיוחדים

- א. (1)** אדם שכח לומר "המלך הקדוש" בעשרת ימי תשובה. מה עליו לעשות? פרט שני מצבים.
- (2)** אדם שכח לומר "יעלה ויבוא" בחול המועד סוכות. מה עליו לעשות? פרט שני מצבים. (8 נקודות)
- ב. (1)** אדם שכח לומר "על הנסים" בחנוכה ובפורים וסיים את תפילת העמידה. מה עליו לעשות, ומדוע?
- (2)** מדוע לא אומרים "הלל" בפורים? כתוב סיבה אחת. (6 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח — חוברת דפים ממסכת בבא מציעא

הנחיות לנבחן

בחוברת שלפניך דפי גמרא מתוך תכנית הלימודים.
בדפים אלה מובאות הסוגיות שבהן עוסקות השאלות במבחן.

מפתח הדפים בחוברת:

עמודים 6-3	—	דף כא, ע"א — דף כב, ע"ב
עמודים 16-8	—	דף כד, ע"ב — דף כה, ע"ב
עמודים 22-18	—	דף נח, ע"ב — דף ס, ע"ב

המשך הנספח בעמוד הבא.

המשך הנספח בעמוד הבא.

עין משפט
גר מצוה

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

מסורת הש"ס

- 6) ולא אם היו כליה,
- 7) ופסחים קיד: ע"ש,
- 8) וקידושין לג: ד, פי"ג לא מכילי.

תורה אור השלם

1 וְגַר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ בִּי גֵרִים וְיִתְיָם בְּאַרְצְךָ מִצֵּי־יָם: שמות כב כ
2 וְלֹא תוֹנֶה אִישׁ אֶת עַמּוּתוֹ וְיִרְאַת מַאֲלֵהֶיךָ כִּי אֵין יְיָ אֱלֹהֶיכֶם: ויקרא כה יז
3 וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכַּר לְעַמִּיתְךָ אוֹ קָנָה מִיָּד עַמִּיתְךָ אֶל תוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו: ויקרא כה יז
4 וְהִלֵּךְ יָדְךָ בְּסִלְתָּךְ תִּקְוֶה וְתִם דְּרָבִיךָ: זכר נא מִי הוּא נָקִי אֲבָד וְאִפְשָׁה יְשָׁרִים נִבְחָדוּ: ויקרא כה יז

הנהגות הב"ח

6) תוֹם ד"ה הלך וכו' דל"ל שטן לגביהם הלך: 7) ד"ה מן וכו' מדין לעולם כגון המלכות: 8) בא"ד כדנתן א"ע ש"ס צדו:

מוכר רש"י

אף לא יתלה עניו על המקור בשעה שאין לו דמים לקנות המקור ומכרה מפקדו מום של יקטח חסר מחסר שמתה מספק צו פסחים קי"ב.

איפלא מסתברא. כל הדברים נראין הפך דשאנו חייב צאחירותן דה' נינהו טפי משחייב צאחירותן ואם צלת למייבו צשל גצוה ולפוטרו צשל הדיוט כן היה לו לומר קדשים שחייב צאחירותן פטור שאני קורא צהן צעמימו וכחש שאינו חייב צאחירותן חייב שאני קורא צהן צה' וכחש ועוד

דהדיוט היה ליה לחייבו טפי דהא שומרי הקדשות פטורין מן השבועה ומכל הנה על ידה: איסמיה. אסיר משנה זו מנירסמיה: הכי קאמר נ"ו. האי שאני קורא צהן צה' וכחש לא משמע צה' וכחש ולא צעמימו ולחייבויה משום שהן של הקדש אלא הכי קאמר קדשים שחייב צאחירותן חייב קדינן שבועה לפי שהן של עמימו ואם צלת לפוטרו לפי שהן של הקדש להכי אתה צה' וכחש לצווייה אף אם יש צהן צד גצוה: ושאיין חייב צאחירותן פטור. לפי שאני קורא צהן למעטן צעמימו וכחש והכא ליכא עמימו ואימעטי מצעמימו וכחש: לווגן. מי שיש לו שור יפה למרישה ממזר על אחר צכמותו ללמדו עמו צבעול שהתלמד שור חלש עם הצריא תקלקל את הצריא וכן מרגלית נאה (עם הצירימה) למלאות עם הצירימה צוהב מן היחידית: תשיבי ליה. וחציב לו זיווג: ועוד כמה. לא הוי אונאה: כדי דמיס. כפלייס: חטיטוס. מנן: צמלמסה. צמון המלמטה: שהרי דבר המסור לנב. ולפיכך נאמר צו ויראת מאלהיך. האי שהרי ליתן טעם למה נאמר צו ויראת נקט ליה והכי קאמר שהרי כל הדברים הללו אין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא לנבו של עושה הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות ויכול הוא לומר לא עשימי כי אם לטובה הייתי צבור שיש לך תצוהא למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה: וכל דבר המסור לנב. של אדם נאמר צו הוי ירא מן היודע מחשבות אס לטובה אס לאונאה: הכל ס"ד. וכי הכל יודעין: ה"ג. כל היודעין לגיהנס עולין: דדש ציה. כבר הורגל צכך שמכניס אותו כן ואין פניו מתלצות ומכל מקום זה להכלימו מתכוין: וצלעי

לא מה אני מקיים לא תונו באונאת דברים. לכל היכא דליכא למדע דלשינן ולא מוקמינן צלאוי יתירי: אם הוא בן גרים ב'ו. היינו זו אף זו דלפילו מעשה אבותיו אין לו להזכיר: הלא יראתך בסלתך. פירוש לשון צעמון כמו שמתה זהב כסלי (איוב ג) וכמו אשר יקוט כסלו וגו' (שם ה) כלומר היה לך לירא מהקצ"ה וזה היה צעמון ומס דרכין היא תקותך וזכר נא מי הוא נקי ואצל אס היית נקי לא היית ארוב וסוף פרק הגמוןין (סנהדרין ד' פט): יש לפרש כמו כן לשון צעמון ולא לשון סכלות דל"ל (6) לאצרהס הלא יראתך כסלתך כלומר מה שאתה ירא מהקצ"ה היה לך להיות צעמון והכי אתה מפסיד צדבר שאתה שוטט צנך: זה בגופו וזה בממונו. והא דלמרי' פרק הגזול צתרא (צ"ק ד' קט). הגזול לחצירו שיה פרוטה צלילו גזל נשמתו היינו משום דפעמיס רעב צכד ואין לו צמה לקנות אצל יש הכנה צני אדם שאינס חסריס כל כן: דאז"ל שומקא ואתי חיורא. ומה שמלמדיס צתמילה לפי שהדמיס מתאספין לצרוח: חרין מנ' שיורדין ואין עולין. אין לפרש דלין עולין לעולם דהא צלמרינן צסמון צצא על אשת איש יש לו חלק לעולם דהא אלא ה"פ כל היודעין עולין מיד ואין אור של גיהנס שולט צהן כדלמרינן צפרק עושין פסין (עירובין ד' יט). ק"ו ממוצב הובב וצפרק צתרא דלמיגיה (ד' ה). עבד ק"ו מסלמנדל חון מנ' דלין עולין מיד אצל לו מהס נדונין לעולם (6) המלצין פני חצירו צרביס דלמר צסמון אין לו חלק לעולם דהא יש שעולין לאחרי י"צ חדש כגון צצא על אשת איש דמשפט רשעי שרצל צגיהנס י"צ חדש אי נמי מלצין נמי נהי דלין לו חלק לעולם דהא אינס נדונין יתר מ"צ חדש אלא לאחרי י"צ חדש לא חיינ ולא נדונין ושכריס צכל טובה וצלא רעה וניחא שהתא דלא חשיב מיינס ואפיקורסיס שאותס נדונין לדורי דורות כדלמר צצ"ק דר"ה (ד' י).

איפכא מסתברא אמר ליה איסמיה אמר ליה לא הכי קאמר קדשים שחייב צאחירותן חייב דאיתרבו מבה' וכחש ושאינו חייב צאחירותן פטור דאמעטי מבעמימו וכחש: רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה מרגלית ובהמה אין להם אונאה. תניא רבי יהודה אומר אף המוכר ספר תורה אין לה אונאה לפי שאין קין לדמיה בהמה ומרגלית אין להם אונאה מפני שאדם רוצה לווגן אמרו לו והלא הכל אדם רוצה לווגן ורבי יהודה הני חשיבי ליה והני לא חשיבי ליה ועד כמה אמר אמימר עד כדי דמיהם תניא ר' יהודה בן בתירא אומר אף המוכר סוס וסיוף והמיטום במלחמה אין להם אונאה מפני שיש בהן חיי נפש: מתני' בשם שאונאה כמקח וממכר כך אונאה בדברים - לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח אם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם הוא בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך שנאמר וגר לא תונה ולא תלחצנו: גמ' ת"ר לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר אתה אומר באונאת דברים או אינו אלא באונאת ממון כשהוא אומר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך הרי אונאת ממון אמור הא מה אני מקיים לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הא כיצד אם היה בעל תשובה אל יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותיך - אם היה גר ובא ללמוד תורה אל יאמר לו פה שאכל נבילות ומריפות שקצים ורמשים בא ללמוד תורה שנאמרה מפי הגבורה דאם היו יסורין באין עליו אם היו חלאים באין עליו או שהיה מקבר את בניו אל יאמר לו כדרך שאמרו לו חביריו לאיוב הלא יראתך בסלתך תקותך ותום דרכיך זכר נא מי הוא נקי אבד דאם היו חמרים מבקשין תבואה ממונו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מוכר מעולם ר"י אומר אף לא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים שהרי הדבר מסור ללב וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחאי יגדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלהיך ור' אלעזר אומר יזה בגופו וזה בממונו רבי שמואל בר נחמני אמר ה"ז ניתן להישבון וזה לא ניתן להישבון תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק כל המלביץ פני חבירו ברבים כאילו שופך דמים א"ל שפיר קא אמרת דחזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חיורא אמר ליה אביי לרב דימו במערבא במאי אהירי א"ל באחורוי אפי דאמר רבי חנינא הכל יורדין לגיהנם חוץ משלשה הכל ס"ד אלא אימא כל היורדין לגיהנם עולים חוץ משלשה שיורדין ואין עולין ואלו הן הבא על אשת איש והמלביץ פני חבירו ברבים והמכנה שם רע לחבירו מכנה היינו מלביץ א"ע דדש ביה בשמיה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן

קעה א מיי פייד מהלי מוכרה הלי י סמנ לאחין קעה טו"ע ח"מ סי רכח טע"ף א: קעה ב מיי שס הלי י טו"ש"ע שס טע"ף ד: ג נמ"י שס ופ"ז מהלי תשובה הלי ה טו"ש"ע שס: קעה ד מיי פייד מהלי מוכרה הלי י סמנ שס: קעה ה ר מיי שס ונה"ל יד סמנ שס טו"ש"ע שס: קעה ו ז ט מיי שס הלי י טו"ש"ע ח"מ סמנ טכ סע"ף ל"ן: קפה ל מ מיי שס טו"ש"ע ח"מ סי רכח טע"ף ה:

מורה ומעשים טובים אצל הצדק על הכותית צשציל עצירה זו לצדה אחרת שראוי צשציל לירד לגיהנס עשה תשובה דמשנה מועלת לכל אין עוליס (6) כדמניא א"ע"ס שיש צידו אחרת שראוי צשציל לירד לגיהנס עשה תשובה דמשנה מועלת לכל

נדה

נדה

נדה

נדה

נדה

נמ:

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

עין משפט
נר מצוה

מסורת הש"ס

6) וצ"ל כפי שפירשנו. פסחים קכ"ג. יצמות יד. חולין מד"א. ט' נדרות י"ט. א ס"א א"ר. ז' נפי על זה ממלא בהיותו יג' רש"י ד"ה חיל מפי שסורין. ט) [מילא כ"ל]. ז' נפי מר"ק טו סו"ע"א. ז' ד"ה לא אמר ד"ה לוחו נמין. ח) נפי טוס' מר"ק טו: ד"ה לא אמר ד"ה וימסר. דמ"ה ז' ד"ה הקשה. ט) גי' מהר"ם וימסר ד"ה.

הגהות הב"ח
6) נפי נפי נפי נפי נפי תפ"ח כ"ל וכן נכ"ה:

גליון הש"ס
נפי' הוהיה תורה בל"ז פקודות. ע"ן קדושין דף ע"ג ע"ב מוספות ד"ה קשי' דנקטו כ"ד מקומות: שם בפני שפורי. ע"ן נכ"ה הוריות י"ג ע"א ד"ה אמר להו:

מוסף רש"י

כעכבא זר. ממש זה שספק עלמו בעגולה (ברכות ט"ז). אחריו היום הביאו כל טהרות. עששו בתנור זה או שנגעו בצלמו והיה ר' אליעזר מטהרין והם שפסו (ט"ז). ונכחו עליו. שלא לקבוע הלכה מנמו (פסחים י"ז). וברביהו. לפי שהיה מלא תלוק כדכ"ה זה (ברכות י"ט). שסורו. מנהגו כמו (וימיה ב' ט"ז) סורי הנין (רש"י ב"ח"י) אה, זר הני, שער על רש הוא (המפרש) הוריות י"ג.

עכנאי. נחש לרכו לעשות בעגולה להכניס וזכו אלל פיו: כל טהרות שפירש ר"א. ע"י מעשה שאירע נשאלה הלכה זו צבית המדרש שנפלה טומאה לאור תנור זה וחזרו ועשאו על גביו טהרות וטיהרם ר"א והציאות ושרפום לפניו: לנש שחורים. ענין נער ואכל: אף הוא קרע בגדיו. שהמנודה חייב בקריעה: והלן מנעליו. שהמנודה חסור צנעילת הסנדל כמ"ק (ד' טו): ונשמע. מן הכסא: טפת. מתקלקל: אך גדול מכה גדולה: ר"ג נשיא היה ועל פיו נעשה: שלא ירבו מהלוקות. שלא ירגיל הימד לחלוק על המרובין: אימא שלום. כך שמה: זין מלא לחסר. סבורה היתה שיהא החדש חסר וקבוע ציוס ל' ולא יפול ציוס החדש על פניו והיה מלא ולא נקבע עד יוס שלשים ואחד ולא נהרהר צו ציוס ל' ונפל על פניו: מציס אצי אצא. מציס אצי המשפחה שבת נשיאים היתה והם מציס דוד: חוץ משערי אוגלה. לפי שזכר הלכ היא וקרוי להוריד למעות: המאנה אה הגר. אונלח דכריס: הלוחלן. דוחקו: ל' אהיה לו כנשה. לחן הוא שדוחקו לתבוע חובו: ה"ג מאי שנה מאנה דכסיב ציה סלתא וגר לא סונה לא סונו אוסו ולא סונו איש אה עמיסו וגר ככלל עמיסו הוא: לוהלו נמי סלתא כסיב ציה. וגר לא תלחן ולא תלחלנו ולא תהיה לו כנשה: מוס שזך אל סאמר לחכר. כיון דגריס הייתס נגלי הוא לכס להזכיר שם גירות: מלן דאיס ליה וקיפא צדיוסקיה לא נימא לחכריה וקיפא ציניסא. מי שיש לו תלוי במשפחתו לא יאמר לעדו או לכן צימו תלה לי דג זה שכל שם תלוייה נגלי הוא לו: מתני' אין מערבינ פירוט צפירות. צלל הציט שאומר פירות שדה פלוני איני מוכר לך וכן סאין לא יערצנו צפירות שדה אחרת: ואין

וזה הוא תנור של עכנאי מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל שהקיפו דברים כעכנאי זו ומטאוהו תנא באותו היום השיב רבי אליעזר כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו אמר להם אם הלכה כמותי הרוב זה יוכיח נעקר הרוב ממקומו מאה אמה ואמרו לה ארבע מאות אמה אמרו לו אין מביאין ראיה מן החרוב חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו חזרו אמת המים לאחוריהם אמרו לו אין מביאין ראיה ממת אמת המים חזר ואמר להם אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו הטו כותלי בית המדרש ליפול גער בהם רבי יהושע אמר להם אם תלמידיו חכמים מוצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע ולא זקפו מפני כבודו של ר"א ועדיין ממין ועומדין חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו יצאתה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכ"מ עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא מאי לא בשמים היא אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחריו רבים להטות אשכחיה רבי נתן לאליהו א"ל מאי עביד קוב"ה בהיהא שעתא א"ל קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני אמרו ואתו היום הביאו כל טהרות שטיהר ר"א ושרפום באש וגמנו עליו וברכוהו ואמרו מי ילך ויודיעו אמר להם ר"ע אני אלך שמא ילך אדם שאינו הגון ויודיעו ונמצא מחריב את כל העולם כולו מה עשה ר"ע לבש שחורים ונתעטף שחורים וישב לפניו ברחוק ארבע אמות אמר לו ר"א עקיבא מה יום מיומים אמר לו רבי כמדומה לי שחביריכם בדילים ממך אף הוא קרע בגדיו וחלץ מנעליו ונשמט וישב על גבי קרקע ולגו עיניו דמעות לקה העולם שלישי בזיתים ושלישי בחטים ושלישי בשעורים ויש אומרים אף בצק שבידי אשה (6) טפה תנא (7) אך גדול היה באותו היום שבכל מקום שנתן בו עיניו ר"א נשרף ואף ר"ג היה בא כספינה עמד עליו נחשול למבעו אמר כמדומה לי שאין זה אלא בשביל ר"א בן הורקנוס עמד על רגליו ואמר רבונו של עולם גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך שלא ירבו מחלוקות בישראל נח הים מועפו אימא שלום דביתהו דר"א אחתיה דר"ג הואי מההוא מעשה ואיך לא הוה שבקה ליה לר"א למיפל על אפיה ההוא יומא ריש ירחא הוה ואיחלף לה בין מלא לחסר איכא דאמרי אתא עניא וקאי אבבא אפיקא ליה ריפתא אשכחתייה דנפל על אנפיה אמרה ליה קום קטלית לאחי אדהכי נפק שיפורא מבית רבן גמליאל דשכיב אמר לה מנא ידעת אמרה ליה כך מקובלני מבית אבי אבא כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה רבנן (2) המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוהו עובר בשנים מאי שנא מאנה דשכיב שלשה לאוין (3) וגר לא תונה (4) וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונה אותו (5) ולא תונו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא לוחצו נמי שלשה כתיבי (3) ולא תלחצנו (7) וגר לא תלחץ (7) ולא תהיה לו כנושה וגר בכלל הוא אלא (2) אחד זה ואחד זה בשלשה תניא רבי אליעזר הגדול אומר מפני מה (7) הוהיה תורה בל"ז מקומות ואמרי לה במ"ו מקומות בגר (7) מפני (7) שסורו רע מאי דכתיב וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים (7) (תנינא) רבי נתן אומר מום שבך אל תאמר לחברך והיינו דאמרי אינשי דוקף ליה זקיפא בדיותקיה לא נימא ליה לחבריה זקיף בינינא: מתני' אין מערבינ פירות כפירות אפי' חדשים בחדשים ואין

זה תנור של עכנאי. יש דגרס חכנאי וכן צירושלמי וכן נה נחש ושמא בעל התנור שהיה עושה שמו כן:

לא בשמים היא. והא דאמר צ"ק דינמות (ד' יד. וס' ד"ה רבי) להלכה כצ"ה משום דילאה בת קול שאני הכא שזא לחלוק על דברי תורה דכתיב אחרי רבים להטות אבל התם אדרבה צ"ה רובא אי לאו דהוה מספקא לן אי אזלינן בתר רובא משום דצ"ה הוה חריפי טובא ועוד דכאן לא ילאה בת קול אלא משום כבודו דר"א שאמר מן השמים יוכיחו והא דאמר התם רבי יהושע היא דאמר אין משגיחין צבת קול ולא שמעינן ליה לרי יהושע אלא על צ"ק דהאי מעשה דר"א דהכל התם דייק מדקאמר לא בשמים היא כבר ניתנה לנו תורה מסיני משמע דצדוק מקום אין משגיחין: קחייך ואמר נצחוני בני. והא דאמר צריש ע"ז (ד' ג.) מיום שחרב צדוק צדוק אין שחוק לפני הקב"ה היינו קבוע והכל מילתא דצדיקותא צלמלא הוא דאמר: וקרע בגדיו וחלץ מנעליו. אין להוכיח מכלל אף דלמבעיל ליה צמועד קטן (ד' טו: וס' ד"ה ל) אס מנודה לריך קריעת גדיים ותלון מנעל דלמלא הכא לנערה צלמלא הוא דעבד הכי (8):

מבית אבי אבא. פי' צונטרס מבית דוד אצי משפחה שבת נשיאים היתה והם מבית דוד: ה"וין משערי אונאה. לפי שזכר הלכ היא וקרוי להוריד למעות משמע משום דנפקא לעיל מקרא דההלים דשערי דמעה לא ננעלו וצחנס דחק כן דהא דריש לעיל רב סהסא צדילי מנכתיב הנה נצב על חומת חקן ושמה מבית רבן גמליאל היתה מקובלת שהיה אצי המשפחה ולאו אדוד קאמר כדאשכחן נמי (ר"ה ד' טה). דאמר רבן גמליאל מקובלני מבית אצי אצא שפעמיס צא צלרוכה כו': ואמרי לה במ"ו. יש מפרש משום דחשיב כי גרים הייתס וכיוצא בה: ואין

קפח א מיי פ"ט מה' יסורי המורה ה"ל א: קפח ב ג ד מיי פ"ד מה' מכה ה' טו טז סגנ לאוין קפח טו"ע מ"מ ס' כח סעיף ב: קצ ה מיי שם פ"ה הלכה ה סגנ לאוין קע קטו טו"ע שם סעיף י:

תורה אור השלם

1 לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמיקה ויחקה לנו וישמענו אתה ונעשה: דברים ל יב 2 לא תהיה אחרי רבים לרעה ולא תענה על רב לטות אחרי רבים להטות: שמות כב 3 וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם בארץ מצרים: שמות כב 3 4 ובי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו: וקרא יט לג 5 ולא תונו איש את עמיתו וקראת מאליהו כי אני ה' אלהיכם: וקרא כה זי 6 וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים: שמות כב 7 אם קפח תלך את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה לא תשימן עליו נשך: שמות כב כד

